

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2024/00726

Yttrande över Skolor mot brott, SOU 2024:17

Sveriges Lärare har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på rubricerad remiss.

Övergripande synpunkter

Skolan förväntas idag ta ett allt större ansvar för allt fler problem som dyker upp i samhället. Skolans kärnuppdrag, undervisning, måste värnas. Det är viktigt att poängtera att en god skolgång är en mycket stark skyddsfaktor gentemot att till exempel hamna i kriminalitet. Detta är också något som utredningen lyfter. Tillräckliga resurser är en nödvändig förutsättning för att kunna utföra detta uppdrag.

Sveriges Lärares synpunkter på utredningens förslag

Förbundet är över lag positiva till de förslag som presenterats i utredningen, förutsatt att det genomförs justeringar som kommenteras nedan under rubriken *Sveriges Lärares kommentarer på utredningens förslag*. Flera av förslagen kommer enligt förbundets bedömning att innebära utökade arbetsuppgifter för skolan och lärarna. Det är förbundets erfarenhet att åtgärder av de slag utredningen lämnar, som att upprätta lägesbilder och åtgärdsplaner, de facto innebär mer arbete än vad utredningen bedömer. Till exempel beaktar inte konsekvensutredningen den eventuella rapporteringsskyldighet till BRÅ som kan komma att bli en konsekvens av det föreslagna sammanställnings- och analysuppdrag som BRÅ ska ges. De ekonomiska kalkylerna i konsekvensutredningen kan därmed vara underskattade, vilket kan innebära en dold ökad arbetsbörda för förbundets medlemmar.

Den relationella kompetensen är central i läraryrket och är starkt förknippad med lärarens förtroendeskapande arbete med sina elever. Detta är en viktig del av lärarens yrkesetik och därigenom för yrket som profession. Det innebär att det kan vara svårt för lärare att utföra vissa av de arbetsuppgifter som blir en konsekvens av utredningens förslag utan att skada den förtroendefulla relationen med eleverna. Därför vill Sveriges Lärare tydligt påpeka att polis-anmälningar, genomsökning av väskor och upprätthållande av tillträdesbegränsningar inte kan vara en arbetsuppgift för lärare. Förbundet befarar att flera av förslagen i betänkandet innebär att lärarens huvuduppdrag trängs undan av arbetsuppgifter som egentligen bör åligga andra. I skolan ska det vara nolltolerans mot hot och våld och incidenter ska anmälas till huvudmannen för skolan. Från tidigare arbetsmiljöundersökningar har vi delvis sett att även om rutiner för detta finns idag så följs de inte alltid.

Sveriges Lärares kommentarer på utredningens förslag

7.1.2 Skolan har ett ansvar för arbetsmiljön och för elevernas trygghet och studiero

Skolan är en arbetsplats och skolhuvudmannen har som arbetsgivare ansvar för lärarnas arbetsmiljö. Arbetsmiljöansvaret för anställda gäller även för förskolan och fritidshemmen där arbetsmiljölagstiftningen inte är tillämplig för barnen eller eleverna.

En tydlig skillnad i regleringen mellan skollagen och arbetsmiljölagstiftningen är att i allt främjande och förbyggande arbete avseende arbetsmiljö ska skyddsombud involveras. Motsvarande krav gällande det förebyggande arbetet som ska ske enligt skollagen saknas. Sveriges Lärare anser att detta är en brist. Det finns en risk att samverkan kring arbetsmiljö urholkas om arbetsgivaren redan ensidigt gjort kartläggningar och beslutat om åtgärdsplaner avseende skollagen. Det är inte heller tillräckligt att det skulle vara upp till skolhuvudmannen att bedöma i vilken utsträckning t.ex. en åtgärdsplan ska integreras med skyldigheter till åtgärder enligt arbetsmiljölagen. Om arbetet med lägesbild och åtgärdsplan inte integreras i arbetsmiljöarbetet finns risk att man står med flera olika planer.

12.1 Endast personer med befogade intressen att vistas på skolområden bör ges tillträde

Att obehöriga vistas i skolans lokaler är ett problem idag och något som hanteras genom att avvisa dessa. Förbundet ser positivt på att ansvaret för detta tydliggörs och att det framgår att det inte kan vara lärarnas ansvar utan huvudmannens. Förbundet inser svårigheterna med att reglera detta i detalj då skolornas förutsättningar är så diversifierade. Det kan behövas olika system för tillträdesbegränsningar utifrån olika skolors lokala förutsättningar. Oavsett system kommer det att krävas resurser för detta, var de ska komma ifrån besvaras inte av utredningen.

16.6 Skolan ges en möjlighet att besluta om undersökning av bland annat väskor

Sverige Lärare håller med om att det kan vara lämpligt att införa regler som möjliggör för rektor att besluta om att genomsöka väskor. Det är viktigt att rektorer har full insikt i att detta inte är en brottsförebyggande åtgärd utan syftar till att förebygga till exempel ordningsstörningar. Det kan handla om att elever har med sig alkohol till skolan i samband med skolavslutningar. Elever ska informeras på förhand om att visitation ska ske vilket kan innebära att eventuella problem aldrig behöver uppkomma.

16.3 Skolan ska bedriva ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

I de föreslagna förändringarna i skollagen, föreslås ett nytt kapitel, 5a. Utredningen föreslår att 5 a kap. 7 § ska ha följande lydelse:

Arbete med lägesbild och åtgärdsplan ska i den utsträckning som det är lämpligt integreras med sådant planerings- och analysarbete som sker i enlighet med andra bestämmelser i denna lag samt andra författningar.

Sveriges Lärare vill ha en skarpare skrivning som innebär ett krav på att arbetet integreras i befintligt reglerat planerings- och analysarbete:

Arbetet med lägesbilden och åtgärdsplanen ska integreras med sådant planerings- och analysarbete som sker i enlighet med andra bestämmelser i denna lag samt andra författningar.

Eftersom arbetsgivaren redan har ett ansvar för lärarnas arbetsmiljö i alla skolformer och det redan ställs krav på att analysera alla typer av risker och hot i arbetsmiljön, samt att detta ska ske i samverkan med skyddsombud, anser Sveriges Lärare att det vore olämpligt om ett arbete med lägesbild och åtgärdsplan inte skulle komma att integreras med kraven enligt arbetsmiljölagstiftningen.

Sveriges lärare föreslår därför att arbetet med lägesbild och åtgärdsplan ska integreras med planerings- och analysarbete som sker i enlighet med andra bestämmelser i skollagen och andra författningar såsom arbetsmiljölagen.

16.7.1 Skolan ska anmäla till Polismyndigheten när en elev kan misstänkas för brott om inte övervägande skäl talar emot det

Ett problem idag är att skolor undviker att polisanmäla brott, i vissa fall är det underliggande motivet att inte få dålig publicitet i det dysfunktionella system där skolor konkurrerar om elever. Det händer att skolan inte vill polisanmäla men uppmanar läraren att göra det själv. Förbundet anser att alla polisanmälningar som görs i skolan skall göras av rektor. Även orosanmälan bör göras av rektor utan att en enskild lärares namn hängs ut.

Utöver möjligheten att polisanmäla elever som misstänks ha begått brott föreligger även en skyldighet att göra en anmälan till socialtjänsten om det finns misstanke eller kännedom om att barn far illa. Om det handlar om allvarlig brottslighet eller exempelvis brott med koppling till organiserad brottslighet torde även anmälningsskyldigheten aktualiseras i många fall.

Lärares yrkesetik stipulerar att lärare ska ”vara varsam med information om eleverna och ej vidarebefordra information som mottagits i tjänsten om det inte är nödvändigt för elevens bästa”. Detta stöds även av gällande sekretesslagstiftning. Ur professionens perspektiv kan det med andra ord finnas försvårande omständigheter vad gäller att föra vidare viss information. Att inte polisanmäla är dock inte alltid för barnets bästa.

I utredningen föreslås att skyldigheten att polisanmäla ska gälla i alla skolformer från förskoleklass och uppåt men att det inte ska ske någon polisanmälan om övervägande skäl talar emot det. Sveriges Lärare anser att den föreslagna regeln är olyckligt utformad. När det gäller elever som inte är straffmyndiga hänvisar utredningen till att rektor ska göra en bedömning utifrån lagen om unga lagöverträdare (LUL) i vilka fall en polisutredning ska ske, vilket sedan ska vägas in i intresseavvägningen om det finns övervägande skäl mot en polisanmälan. För att regeln ska bli tydligare och enklare att tillämpa anser Sveriges lärare att det inte ska föreligga en generell skyldighet för polisanmälningar för alla skolformer utan det bör ske en avgränsning i själva regeln. Det skulle i stället kunna övervägas om skyldigheten för rektor att göra en polisanmälan bör begränsas till elever som uppnått straffmyndighetsålder eller 12 års ålder och att det för yngre elever som misstänks för brott i stället ska ske en orosanmälan till socialtjänsten.

Sveriges Lärares avslutande synpunkter

Utredningens bedömningar och förslag innebär att skolan får ökat ansvar men att inga resurser i form av finansiering tillförs. Det nya uppdraget ska täckas av de vanliga bidragen till

kommunerna. Dessa medel är redan i dag otillräckliga varför dessa förslag måste finansieras med andra medel om de ska gå att genomföra ute på skolorna.

Sveriges Lärare vill avslutningsvis uttrycka den oro våra medlemmar känner i dessa tider av omfattande nedskärningar i landets kommuner, då elever som behöver stöd i allt mindre utsträckning kommer att få det. Psykisk ohälsa och otrygghet riskerar att inte upptäckas i tid, då pressen och arbetsbelastningen ökar på lärare och skolpersonal samt att inga insatser för att förebygga och vårda finns att tillgå. Ett fungerande och framgångsrikt förebyggande arbete för både individ och samhälle är helt beroende av att förutsättningar för det finns på plats. Skolans problem idag är inte avsaknaden av lagar och regler utan av tillräckliga resurser.

Stockholm, 14 juni 2024

Sveriges Lärare

Anna Olskog

Anna Olskog
Förbundsordförande

Mats Andersson
Utredare

Veera Littmarck
Chefsjurist